

Crítica

L'entusiasme de la desesperació: 'El crepuscle de la Humanitat'

LLUÍS IZQUIERDO

POESIA

Kurt Pinthus, *El crepuscle de la Humanitat*. Traducció d'Artur Quintana. Edicions de 1984. Barcelona, 2002.

La cultura europea, amb les avantguardes, s'anà diversificant i enriquint. Però la seva complexitat apareix patètica, en raó del contrast entre les ambicions artístiques de llibertat i la marxa sòrdida de les realitats sota el signe del poder. Contra aquest poder, del feixisme al comunisme passant per la planxa anivelladora d'una sola democràcia universal (aquest tercer punt obligaria a tot un altre comentari), la crítica d'artistes, intel·lectuals i poetes manifesta un heroisme que, excepcional quan es produeix, els honora. (Sobre tot perquè arrambar-se al poder és una pràctica artística demostrada al llarg del segle XX.) Així que entossudir-se en la crítica els justificava, o potser ens els fa sentir més reals. Fotuts i indestructibles, vet aquí la paradoxa de casos exemplars com ho és el dels *expressionistes*. Una paradoxa rara i fugaç, sorprenent i memorable.

L'impuls iconoclasta de les generacions joves europees davant les ambigüitats i transaccions de l'ordre al seu voltant conforma el tret característic dominant a les avantguardes. És el moment inicial del segle XX. La tradició deixa de ser el recurs d'una harmonia estable entre l'home i el seu entorn, i passa a la d'acusar-ne el divorci creixent, una crisi que esclataria el 1914. (Però que ja es covava des de feia vint anys.) La I Guerra Europea suposa el desenllaç del segle XIX, com si part de la joventut d'aleshores l'hagués assetjada amb el desig d'acabar amb un món fals i caduc. L'anhel de destrucció sembla avui fantàstic pel seu abrondament, però era molt real. Tant és així que alguns dels millors poetes i artistes europeus serien víctimes de l'infern bèl·lic que, com un malson, ells mateixos havien prefigurats en obres de teatre,

en quadres al·lucinats i en poemes. Exemplars en aquest sentit són els autors inclosos en l'antologia *El crepuscle de la Humanitat*.

L'Expressionisme, sense l'abast cosmopolita del Surrealisme, concentrà amb una intensitat superior el refús visceral de tota una generació de joves envers la societat burgesa. I el seu resultat poètic més eloqüent –el testimoniatge absolut de sentir la societat com una ofensa– fou l'esmentat *El crepuscle de la Humanitat*, un document excepcional que Edicions de 1984 i el traductor Artur Quintana ofereixen al lector. Els poemes –encarant a l'original alemany la traducció catalana– suposen la cristallització d'un moment irrepitible del viure convuls a Berlín i a l'Alemanya del 1910/1920, en l'embranchada creativa d'alguns escriptors. Amb el temps, uns esdevindrien famosos i altres, no tant, o es perdrien en l'oblit. L'important però és que l'antologia en recull un nombre important gràcies a Kurt Pinthus, acurat seguidor d'una aventura la transcendència de la qual va saber fixar en un text esdevingut famós. Del llibre se n'arribaren a vendre 20.000 exemplars en les quatre edicions aparegudes del 1920 al 1922, com recorda l'antòleg amb motiu de la reedició del 1959 a l'editorial Rowohlt. Les raons d'aquest èxit van més enllà de qualsevol lirisme, i es redueixen a un fet: els poemes parlen del que se sentia de manera in-

La varietat temàtica recull i condensa un desig insatisfet de concòrdia que combina rebel·lia i revelació, tendresa i radicalitat

El Berlín del 1910-1920 va viure uns moments convulsos

tensa per alguns, una mena d'ofec de ressonàncies prou col·lectives, i puntuals, com per arribar a una reedició quaranta anys després. Aquells poemes dels anys vint són ja un document de cultura bàsic per comprendre el procés social i històric alemany i també europeu.

Passats poc més d'altres quaranta anys, per primera vegada en l'àmbit ibèric, apareix en català un conjunt de poemes que ha d'interessar, fins i tot apassionar, qualsevol lector atent a la conformació de la poesia contemporània. L'antologia suposa un document real de com passa el temps, i de com se sentien les coses que passaven. El to és inconfusible, i el vertigen dels estils enfrontats (cerebral fins a semblar quirúrgic en Gottfried Benn, en-

duet per una pietat planyívola en Franz Werfel) du a una paradoxal cohesió significativa del desassossec que els envaïa a tots. Per això Benn parlava de la *intensitat* de la dècada expressionista (1910/1920), una manera com una altra de preuar el fenomen al qual tant ell com Johannes R. Becher –i difícilment es trobarien estils més oposats– s'hi veien creativament realitzats. Si a més d'aquests poetes, s'hi troben Georg Trakl i Ernst Stadler, Georg Heym i Jakob van Hoddis, Yvan Goll i Albert Ehrenstein, al lector sols li resta el goig i l'esforç d'atendre als seus poemes.

Parlar d'un estil expressionista es fa difícil, començant pel fet que el tenebrisme i els termes antitètics per part dels seus representants tenia pre-

cedents en autors de la fi del segle XIX. Més que establir uns trets específics, importa configurar un ventall d'humors, neguits i rebuigs, justament el que Benn comenta en un pròleg al llibre *Lyrik des expressionistischen Jahrzehnts* (*Lírica de la dècada expressionista*) com el fet existencial característic d'un grup d'escriptors.

La varietat temàtica, que Pinthus divideix en quatre parts (*Ensuïada i clam, Desvetllament del cor, Crida i rebel·lió i Amor als humans*), recull i condensa una iconoclastia i alhora un desig insatisfet de concòrdia que combina rebel·lia i revelació, tendresa i radicalitat, impuls visionari i registre implacable dels fets. El tot, des de l'ànim de provocar reaccions contra els valors establerts, i com animositat contra els imponderables de la realitat. Es tracta d'un recull-document vital i creatiu que es pot consultar gràcies a l'interès editorial i al curós treball del traductor. Les versions són sempre fidels, i només el recurs a un català una mica massa llibresc en certs moments fa enyorar al lector el laconisme sonor, i la rotunditat dels originals. Però es tracta al capdavant de poemes que s'han d'anar pensant, i compensant, mentre es llegeixen. I com que sempre es manté vigent la qüestió de si és realment possible traduir poesia, no cal si no donar les gràcies a la realització d'un llibre que en vuitanta anys mai no s'havia traduït. Cap lector deixarà de sentir la força i l'interès i la interpel·lació que plantegen els poemes d'aquest document poètic fonamental del segle XX.